

DOKTORANDSKÉ PŘÍSPĚVKY

Mezitímní rozsudek a mezitímní určovací návrh: Nástroje řešení předběžných otázek soukromého práva?

Interlocutory Judgement and Interlocutory Declaratory Petition: Instruments for Solving Preliminary Questions of Private Law?

Petr Coufalík*

Abstrakt

Příspěvek se zabývá problematikou mezitímních rozsudků jakožto jednoho z druhů rozhodnutí a jejich vztahem k předběžným otázkám. Mezitímní rozsudek je tradiční formou rozhodování, která má napomoci efektivněji a hospodárněji vést řízení. Současná úprava mezitímního rozsudku dopadá na rozhodování o tom, zdali je dán základ nároku či nikoliv. Tuzemská judikatura přitom zdůrazňuje, že mezitímním rozsudkem se nerozhoduje o otázkách předběžných. Obsahem příspěvku bude rozbor tuzemské úpravy mezitímního rozsudku, přičemž tuzemská úprava bude srovnána s úpravou zahraniční (německou a rakouskou), která mezitímní rozsudky pojímá širěji včetně možného vypořádání s předběžnými otázkami. Při srovnání bude poukázáno na nedostatky současné tuzemské právní úpravy (například absence mezitímního rozsudku určovacího) a budou navržena doporučení de lege ferenda.

Klíčová slova

Mezitímní rozsudek; rozsudek; mezitímní určovací návrh; předběžné otázky.

Abstract

This topic is concerned with an interlocutory judgment, one of kinds of a judicial decision, and its relationship to preliminary questions. The Interlocutory judgment is a traditional form of decision, which should help court to lead a trial more efficiently and more economically. The current legal regulation of the interlocutory judgment solves only, whether is given basis of the claim or not. The domestic jurisprudence emphasizes, that the interlocutory judgments cannot deal with preliminary questions.

This topic is focused on analysis of the current legal regulation of the interlocutory judgment. The domestic legal regulation is compared with foreign (German and Austrian) legal regulations which understand interlocutory judgments more broadly and which allow deal with the preliminary questions. In comparison, there are going to point out to weaknesses of the current domestic legal regulation (e. g. absence of the interlocutory declaratory judgment) and there are going to design recommendations to the future.

* Mgr. Petr Coufalík, doktorand, Katedra občanského práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Civil Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: coufpe@mail.muni.cz

Keywords

Interlocutory Judgment; Judgement; Interlocutory Declaratory Petition; Preliminary Questions.

1 Úvodem

Cílem soudního rozhodnutí je definitivně a spravedlivě vyřešit spornou otázku mezi stranami (předmět řízení). Pro vyřešení předmětu řízení (hlavní otázky) může být nezbytné vyřešit jiné právní otázky, které právní věda označuje jako otázky předběžné či prejudiciální.

Alena Winterová prejudiciální otázkou rozumí takovou právní otázku, která sama o sobě není předmětem řízení, avšak na jejím řešení je závislé rozhodnutí, které má soud učinit. Prejudiciální otázka není samostatným předmětem řízení, je však k tomu způsobilá a pro jiné řízení má zásadní význam.¹ Obdobně podle O. Ballona jsou předběžné otázky otázkami, jejichž posouzení je předpokladem pro vyřešení jiné otázky (hlavní otázky), přičemž je lze rozčlenit na správněprávní, soukromoprávní, trestněprávní a na předběžné otázky unijního práva.²

Jelikož pro rozhodnutí ve věci samé musí být prejudiciální otázka vyřešena, nabízí se k úvaze, zda její řešení zavazuje účastníky řízení. Tato otázka je naléhavá především u soukromých předběžných otázek, jejichž řešení je v zásadě v pravomoci civilních soudů, a proto se na tuto problematiku v následujícím příspěvku podrobněji zaměřím.

2 Jaká část rozhodnutí účastníky řízení zavazuje?

V procesualistice se čas od času opakuje diskuze na téma, jaká část soudního rozhodnutí účastníky řízení zavazuje; v této souvislosti se používá pojem tzv. objektivních mezí soudního rozhodnutí. V procesualistice se objevuje několik koncepcí. Užší pojetí považuje za závazný toliko výrok soudního rozhodnutí, širší pojetí považuje za závazné mimo výroku i soudní odůvodnění či alespoň jeho část; v této souvislosti se hovoří o tzv. nosných důvodech.³

Řešení této otázky naznačil Bohumil Dvořák, podle něhož pravomocné rozhodnutí nemá účastníkům přinášet překvapivé a neočekávané následky, kterých si nebyli vědomi. Právní moc rozhodnutí by tak neměla sahat dále, než bylo úmyslem stran, který vyjádřily v žalobním návrhu. Limitace předmětu právní moci zabrání i rozvláčnosti řízení a napomůže tak rychlejšímu skončení věci. Bohumil Dvořák tak po zralé úvaze dospívá

1 WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, s. 234n. ISBN 978-80-7201-842-0.

2 BALLON, Oskar J. *Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht Streitiges Verfahren*. 12. Auflage. Graz: Leykam, 2009, s. 214, marg. č. 292. ISBN 978-3-7011-0147-4.

3 DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, s. 85, marg. č. 153. ISBN 978-80-7400-095-9.

k přesvědčivému závěru o tom, že by účastníky řízení měl zavazovat toliko výrok soudního rozhodnutí.⁴ Užší pojetí závaznosti pak podporuje i znění § 159a odst. 1 OSŘ, podle něhož je výrok pravomocného rozsudku závazný jen mezi účastníky řízení, nestanoví-li zákon jinak.

Jelikož účastníky řízení zavazuje toliko výrok soudního rozhodnutí a nikoliv odůvodnění, přičemž zpravidla o předběžných otázkách je rozhodováno toliko v odůvodnění, lze dospět k jednoznačnému závěru, že rozhodnutí o předběžných otázkách účastníky řízení nezavazuje.

Tento závěr potvrzuje například Josef Macur, podle něhož určení předmětu sporu může být v souladu s dispoziční zásadou pouze při respektu k vědomé, záměrné procesní činnosti strany. Pokud žalující strana neučiní předběžnou otázku výslovně předmětem určovací žaloby podmíněné ovšem právním zájmem strany na takovém postupu, nemůže se předběžná otázka stát předmětem sporu a soudní úsudek o jejím řešení nemůže vstoupit v právní moc. Totéž platí o eventuálních předběžných otázkách vznikajících v souvislosti s procesní obranou žalované strany.⁵ K obdobným závěrům pak dospívá i Bohumil Dvořák.⁶

Tento závěr zčásti podporuje i judikatura Nejvyššího soudu, podle níž rozhodnutí o předběžné otázce není závazné pro jiné řízení.⁷ Nutno ovšem podotknout, že sama judikatura Nejvyššího soudu tuto koncepci zcela nerespektuje, když dovozuje, že rozhodnutí o žalobě na plnění může tvořit překážku věci pravomocně rozhodnuté pro pozdější určovací žalobu.⁸

Závěr o nezávaznosti předběžných otázek může vést k nepříjemným důsledkům, například k možnosti zahájení řízení o předběžné otázce a následném prolamování účinků právní moci rozhodnutí. Proto je nabíledni otázka, zdali neexistuje způsob, jímž by se dalo dosáhnout toho, aby řešení předběžné otázky účastníky řízení do budoucna zavazovalo, aniž by přitom došlo k rozšíření účinků právní moci i na soudní odůvodnění. Tento problém je obzvláště ožehavý v případech předběžných otázek soukromoprávních, které pokud by byly samotným předmětem řízení, by byly ostatně řešeny civilními soudy. Řešení, které by se v této souvislosti mohlo nabízet, spočívá v mezitímním rozsudku.

4 DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 87, marg. č. 155 a 156.

5 MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 59. ISBN 80-210-2824-6.

6 DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 87, marg. č. 157. Taktéž DVOŘÁK, Bohumil. Úloha soudce a dalších osob v civilním řízení soudním. In: LAVICKÝ, Petr (ed.). *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: Sborník statí*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 19 a násl. ISBN 978-80-210-7686.

7 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1961/2009 (C 7498), či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 4004/2011 (C 13750).

8 Viz usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012 (Rc 82/2014).

3 Mezitímní rozsudek v tuzemské právní úpravě

Mezitímním rozsudkem se v tuzemské procesualistice, jakož i judikatuře rozumí toliko jediný případ, a to rozhodnutí o právním základu věci. Názory se opírají o platnou právní úpravu, konkrétně o znění § 152 odst. 2 OSŘ. Ve větě první tohoto ustanovení stanovuje občanský soudní řád zásadu, že rozsudkem má být rozhodováno o celém předmětu řízení. Od této zásady se může podle věty druhé odchýlit soud tak, že buď rozhodne o části předmětu řízení prostřednictvím tzv. částečného rozsudku, nebo rozhodne jenom o právním základu věci pomocí rozsudku mezitímního s tím, že posléze bude soudem rozhodnuto o zbylé části předmětu řízení nebo o výši nároku v tzv. konečném rozsudku.⁹ Rozhodnutí o základu nároku je možno vydat jak na návrh strany, tak i bez návrhu. Řešení otázky, zda soud rozhodne o celé věci jediným rozhodnutím, nebo zda rozhodne nejdříve o základu žaloby, je ponecháno na volné úvaze soudu; k účelnosti takového postupu však mají účastníci alespoň právo se vyjádřit.¹⁰ Posouzení účelnosti postupu přitom není podmíněno návrhem či souhlasem účastníků řízení, nýbrž pouze požadavkem rychlé a účinné ochrany jejich práv.¹¹ Podle J. Jirsa je účelné rozhodnout jen o základu nároku zejména, pokud a) s rozhodnutím o výši nároku je spojeno časově náročné a nákladné dokazování a je tedy vhodné nejprve vyřešit, zda vůbec je oprávněný základ nároku, než soud začne řešit jeho výši; b) z chování účastníků vyplývá, že by mohlo dojít ke smíru, pokud by bylo rozhodnuto o základu nároku, tedy kdyby žalovaný věděl, že musí platit, nevěděl by se jen kolik; c) rozhodnutím o základu, které může podnítit smírná jednání a vyřešení sporu, je brán ohled na zvláštní zájem účastníka, zejména poškozeného v řízení o náhradu škody na zdraví.¹² Mezitímním rozsudkem však soud rozhodne jen tehdy, dospěje-li k závěru, že je základ věci zčásti či zcela opodstatněný. Není-li totiž žaloba důvodná ani v samotném právním základu, soud ji přímo zamítne konečným rozsudkem.¹³ V takovém případě totiž není naplněna podmínka účelnosti.¹⁴

9 IŠTVÁNEK, František. § 152 (Forma meritorního rozhodnutí; rozsudek částečný a mezitímní). In: DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář I, II*. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2056 s., s. 668, marg. č. 4–5. ISBN 978-807-3574-604.

10 DRÁPAL, L. § 152 [Rozsudek konečný, částečný a mezitímní]. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s., s. 1028, marg. č. 5. ISBN 978-80-7400-107-9.

11 STEINER, Vilém. § 152. In: HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád – komentář. I. díl*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1985, 864 s., s. 668 a 670. Bez ISBN.

12 JIRSA, Jaromír. § 152. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 1. vyd., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s., s. 438. ISBN 978-808-7109-465.

13 IŠTVÁNEK, František. § 152 (Forma meritorního rozhodnutí; rozsudek částečný a mezitímní). In: DAVID, 2009, op. cit., s. 668, marg. č. 8.

14 DRÁPAL, L. § 152 [Rozsudek konečný, částečný a mezitímní]. In: BUREŠ, DRÁPAL, 2009, op. cit., s. 1029, marg. č. 5.

Občanský soudní řád nepředepisuje povinnost v záhlaví uvést označení „mezitímni rozsudek“ jako zvláštní náležitost formy, tuto podmínku uvádí toliko § 14 odst. 2 kancelářského řádu,¹⁵ a to za označením předmětné věci. Absence označení nicméně nezpůsobuje, že by soudní rozhodnutí bylo nicotné, neboť mezitímni rozhodnutí nepředurčuje jeho označení, nýbrž jeho obsah.¹⁶

Právním základem nároku, o němž lze rozhodnout mezitímni rozsudkem, je třeba rozumět vše ostatní, co nelze podřadit pod pojem výše uplatněného nároku, jako například i otázku spoluzavinění žalobce uplatňujícího nárok na náhradu škody, otázku promlčení nebo zániku práva.¹⁷ Se všemi vznesenými relevantními námitkami týkajícími se samotného základu věci se proto musí soudy vypořádat.¹⁸ Otázky, které náleží svou povahou k základu projednávané věci a které nebyly vyřešeny mezitímni rozsudkem, je pak vyloučeno řešit teprve v jednání a rozhodování o výši škody na ně navazující.¹⁹ Námitku promlčení tedy nelze vznést po právní moci mezitímni rozsudku.²⁰ Účinky mezitímni rozsudku se nevztahují na nově uplatněný nárok, ledaže by vyplýval z již zjištěného základu nároku.²¹

Pro předmět mého zkoumání je pak důležité především to, že podle současné procesualistiky rozhodnutím o základu projednávané věci není řešení předběžné otázky pro rozhodnutí ve věci samé.²² To potvrzuje i ustálená rozhodovací praxe soudů. Již z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 1965, sp. zn. 4 Cz 94/65 (Rc 61/1965), se podává, že posouzení předběžné otázky nemůže být v žádném případě vyjádřeno formou výroku, nýbrž se může projevit jen ve způsobu rozhodnutí o návrhu ve věci samé a může být uvedeno jen v důvodech rozhodnutí. Uvedené závěry převzala i mladší judikatura, například v rozsudku ze dne 21. 3. 1995, sp. zn. 11 Co 502/94 (Rc 44/1996), Krajský soud v Ústí nad Labem dovedl, že mezitímni rozsudkem může být rozhodnuto pouze o základu projednávané věci, nikoli jen o dílčí sporné právní otázce, týkající se uplatněného žalobního návrhu.²³

15 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

16 DRÁPAL, L. § 152 [Rozsudek konečný, částečný a mezitímni]. In: BUREŠ, DRÁPAL, 2009, op. cit., s. 1028, marg. č. 5.

17 Směrnice pléna Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1967, sp. zn. Pls 6/67 (uverejňena ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod V/1968).

18 Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 12. 1996 sp. zn. 18 Co 728/96 (uverejňené v časopise Právní rozhledy, 1999, č. 12, s. 662).

19 DRÁPAL, L. § 152 [Rozsudek konečný, částečný a mezitímni]. In: BUREŠ, DRÁPAL, 2009, op. cit., s. 1029, marg. č. 5.

20 STEINER, Vilém. § 152. In HANDL, RUBEŠ, 1985, op. cit., s. 670.

21 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3010/2006 (C 6847).

22 STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. 1. vyd., Praha: Orbis Praha, 1975, 496 s., s. 271. Bez ISBN.

23 Obdobně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2824/99 (C 880).

Opačné mínění v minulosti vyjádřil J. Macur, který se nejspíše pokusil výkladem odstranit nedostatek právní úpravy spočívající v absenci mezitímního rozsudku určovacího.²⁴ Jak ovšem správně poukazuje B. Dvořák, takový výklad je ohýbáním právní úpravy, která je sice *de lege lata* nedokonalá, ale text zákona mluví víceméně jasně.²⁵

Nejčastěji se mezitímní rozsudek používá u nároků a) na náhradu újmy, kde je třeba vyřešit, zda žalovaný za újmu odpovídá, b) na vydání bezdůvodného obohacení, kde se řeší, zda plnění, které žalovaný získal, je plnění bez spravedlivého důvodu, a c) na plnění ze smlouvy, kde se řeší, zda je smlouva, na základě níž je plnění žalováno, je platná, protože její platnost je zpochybňována.²⁶

Ačkoliv právní úprava podmiňuje vydání mezitímního rozsudku o základu věci jen účelostí takového postupu, judikatura dovodila omezující podmínky, za nichž může k vydání mezitímního rozsudku dojít. V. Hrnčířik uvádí, že mezitímní rozsudek o základu věci předpokládá vyčíslitelný nárok (typicky na zaplacení peněžité částky, eventuálně plnění genericky určených věcí), o jehož výši následně půjde, nikoli např. požadavek na vyklizení, na nahrazení projevu vůle, zdržení se atp. Již předmět žalobní žádosti tak bude předurčovat, zda mezitímní rozsudek vůbec přichází v úvahu.²⁷

K vydání mezitímního rozsudku nemůže dojít v řízení o zrušení nebo omezení věcného břemene, neboť zrušení či omezení věcného břemene a přiměřená náhrada za ně nejsou v poměru základu uplatňovaného nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 OSŘ.²⁸ Obdobně není možné rozhodnout o základu věci v řízení o zřízení práva nezbytné cesty²⁹ či v řízení o vypořádání společného jmění manželů,³⁰ neboť se jedná o konstitutivní rozhodnutí, v nichž přiměřená náhrada není ve vztahu základu uplatňovaného nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 OSŘ.

Je-li vícero účastníků řízení, může být mezitímní rozsudek vydán i jen ve vztahu k některému z nich.³¹ Mezitímní rozsudek může být vydán jak rozsudkem soudu prvního stupně, tak i soudem odvolacím.³²

24 MACUR, Josef. § 80. In: HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl.* 1. vyd., Praha: Panorama, 1985, 860 s., s. 360. Bez ISBN.

25 DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 108, marg. č. 200.

26 JIRSA, Jaromír. § 152. In: JIRSA, 2014, op. cit., s. 439.

27 HRNČIŘÍK, Vít. § 152 [Rozsudek konečný, částečný a mezitímní]. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář.* 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, 1422 s., s. 519, marg. č. 7. ISBN 978-80-7400-506-0.

28 Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne ze dne 30. 9. 1986, sp. zn. 3 Cz 48/86 (Výběr NS 15/1986).

29 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2957/2009 (C 9 687).

30 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4368/2011 (C 10 734).

31 JIRSA, Jaromír. § 152. In: JIRSA, 2014, op. cit., s. 438. Taktéž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 5272/2008 (C 9 728).

32 JIRSA, Jaromír. § 152. In: JIRSA, 2014, op. cit., s. 442. Obdobně ŠÍMA, Alexander. § 219 [Potvrzení rozhodnutí soudu prvního stupně]. In: SVOBODA, 2013, op. cit., s. 674, marg. č. 2.

Současná tuzemská literatura neřeší otázku, co dělat za situace, když se po vydání mezitimního rozsudku ukáže, že žalobci žádná škoda nevznikla. Byť se může zdát, že daná otázka je nepatřičná, protože mezitimní rozsudek lze vydat jen při spolehlivém zjištění škody, nemusí tomu tak vždy nutně být. Kromě situací, v nichž soudce evidentně při vydání mezitimního rozsudku pochybil, si lze například představit situaci, kdy škůdce poškodí fasádu cizího domu, takže se jeví zcela evidentní, že vlastníkovému domu vznikla škoda. Povolání znalce však při ohledání zjistí, že pod poškozenou omítkou se nacházejí vzácné reliéfy, takže poškozením se hodnota domu naopak paradoxně zvýšila. Na výše naznačenou otázku nabídl odpověď již dříve Václav Hora, který uvádí, že v takovém případě bude konečným rozsudkem žaloba zamítnuta.³³ S tímto názorem se ztotožňuji, neboť se domnívám, že takové řešení je vhodnější než úvahou soudu stanovit škodu ve výši 1 Kč s tím, že přeci již dříve bylo rozhodnuto o tom, že základ nároku byl dán, tedy že i škoda vznikla. K uvedenému dodávám, že pokud nepůjde o naznačený případ pochybení soudu, který vydal mezitimní rozsudek, ačkoliv neměl pro to naplněné předpoklady, bude se v praxi jednat jen o zcela výjimečné situace.

4 Zahranicni úprava mezitimních rozsudků

Tuzemské pojetí mezitimního rozsudku se zcela neztotožňuje s pojetím mezitimních rozsudků v nám blízké zahraniční procesualistice, a proto je vhodné si zahraniční pojetí představit. Konkrétně se zaměřím na pojetí mezitimního rozsudku v německé a rakouské právní úpravě.

4.1 Německá právní úprava mezitimního rozsudku

Německá úprava mezitimního rozsudků je již na první pohled od tuzemského pojetí značně odlišná. Německá procesualistika odlišuje konečná a mezitimní rozhodnutí podle významu rozhodnutí pro vývoj právního sporu. Konečná rozhodnutí rozhodují pro daný stupeň s konečnou platností procesní nárok, přičemž mohou být částečnými nebo úplnými rozsudky. Mezitimní rozhodnutí rozhodují o části sporné látky (jednotlivých sporných bodech), a sice zpravidla o čistě procesních předběžných otázkách bez ukončení instance.³⁴ Vydávají se obvykle jako urcovací rozsudky, aby část právního sporu definitivně vyřídily a aby tím odbřeměnily procesní soud.³⁵

Základní rozdíl v německém chápání mezitimního rozsudku lze tedy nalézt již v samotném pojmosloví; německá procesualistika totiž oproti tuzemské nepoužívá pojem

³³ HORA, Václav. *Československé občanské právo procesní*. Editor Jiří Spáčil. 1. vyd. (reprint). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, xxxii, 211, 442, 286 s., díl II., s. 394. ISBN 978-80-7357-540-3.

³⁴ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozessrecht*. 1. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s., s. 320, marg. č. 560. ISBN 34-522-2105-9.

³⁵ JAUERNIG, Othmar, HESS, Burkhard. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 30., völlig neu bearb. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2011, xxvi, 399 s., s. 238, marg. č. 4–11. ISBN 978-340-6606-809.

mezitímní rozsudek (*Zwischenurteil*) jako označení rozhodnutí o základu nároku, nýbrž označení pro skupinu rozhodnutí v průběhu řízení, jimiž se rozhoduje o jednotlivých sporných bodech (řeší se jím procesní předběžné otázky), nikoliv o samotném předmětu sporu. V Německu taktéž znají možnost rozhodnutí o základu věci, které systematicky řadí jako svébytnou podmnožinu mezitímních rozsudků a které označují jako rozsudek o základu věci (*Grundurteil*) či předběžné rozhodnutí o základu nároku (*Vorabentscheidung über Grund des Anspruchs*).

Mezitímní rozsudek je podle § 303 německého civilního řádu soudního (dále jen „dZPO“) přípustný, pokud je mezitímní spor (nikoliv však sama hlavní věc) schopný rozhodnutí, jeho vydání je na volné úvaze soudu.³⁶

Mezitímními rozhodnutími se v první řadě řadí mezitímní spory mezi stranami týkající se postupu procesu. Sem se řadí například spory o přípustnost změny žaloby nebo rozšíření žaloby, o účinnost procesního smíru, o převzetí právního sporu po smrti strany (§ 239 dZPO), o účinnost odvolání doznání či o přípustnost opravných prostředků.³⁷ Vydání takového mezitímního rozhodnutí je na uvážení soudu (§ 303 dZPO), neboť může tento spor vyřešit také v konečném rozhodnutí. Mezitímní rozsudky vážou soud (§ 318 dZPO), jsou ale – pokud vůbec (viz např. § 268 dZPO) – teprve s konečným rozhodnutím společně napadnutelné. Mezitímním rozhodnutím lze dále rozhodnout mezitímní spory strany a třetí osoby, například o přípustnosti vedlejší intervence (§ 71 dZPO), o právu odepřít svědeckou výpověď (§ 387 dZPO) nebo znalecký posudek (§ 402) či o strpění osobní prohlídky (§ 372a dZPO).³⁸ Za třetí lze podle § 280 dZPO rozhodnout mezitímními rozhodnutími o přípustnosti žaloby³⁹ za předpokladu, že soud přípustnost shledá. Takový mezitímní rozsudek je samostatně napadnutelný, také když je vydán po samostatném projednání. Účelem tohoto druhu mezitímní rozsudku je efektivnost řízení, neboť možnost samostatně napadnout tento mezitímní rozsudek umožňuje brzké rozhodnutí odvolacího soudu o přípustnosti žaloby a vyvaruje se odmítnutí procesu poté, co se strany soudily o důvodnosti žaloby, třeba i v odvolací instanci. Je-li shledáno, že nejsou naplněny podmínky řízení, je žaloba odmítnuta konečným rozsudkem.⁴⁰

36 REICHOLD, Klaus. § 303 Zwischenurteil. In: THOMAS, Heinz, PUTZO, Hans a kol. *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz, den Einföhrungsgesetzen und europarechtlichen Vorschriften: Kommentar*. 27., neubearbeitete Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2005, s. 479, marg. č. 2 a 4. ISBN 34-065-3827-4.

37 Pro podrobný výčet jednotlivých sporů viz VOLLKOMMER, Max. § 303 [Zwischenurteil]. In: GEIMER, Reinhold, et al. *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einföhrungsgesetzen, mit Internationalem Zivilprozessrecht, Kostenanmerkungen*. Begr. von Richard Zöller. 21. neubearbeitete Auflage. Köln: Schmidt, 1999, xxxii, 2734 s., s. 853, marg. č. 6. ISBN 35-044-7010-0.

38 BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. Auflage. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s., s. 411. Bez ISBN. Obdobně JAUERNIG, HESS, 2011, op. cit., s. 238, marg. č. 6–7.

39 Tato třetí kategorie se někdy zařazuje pod kategorii mezitímních rozhodnutí mezi stranami, která se pak člení na mezitímní rozsudky o přípustnosti žaloby a na mezitímní rozhodnutí o jiných procesních otázkách. VOLLKOMMER, Max. § 303 [Zwischenurteil]. In: GEIMER et al, op. cit., s. 853, marg. č. 4–6.

40 JAUERNIG, HESS. 2011, op. cit., s. 238, marg. č. 8.

Zvláštní podkategorií mezitímni rozhodnutí tvoří již zmiňovaná rozhodnutí o základu nároku (tzv. *Grundurteil*). Základním rozdílem je to, že se jimi definitivně rozhoduje před danou instancí o základu procesního nároku;⁴¹ posuzují se jimi tedy nikoliv procesní otázky, nýbrž zčásti věc sama.⁴² Důvod pro existenci základu rozsudku o základu nároku je obdobný jako u nás, procesní nárok na zaplacení peněžité částky totiž může být sporný co do důvodu i co do jeho výše. Tak tomu je typicky u deliktních nároků a nároků na vydání bezdůvodného obohacení. I podle německé procesualistiky se jeví smysluplným, aby se soud zabýval výší nároků až poté, když je přesvědčen o existenci důvodu. Ukáže-li projednání nebo dokazování, že základ nároku není dán, pak se žaloba věcně zamítne. Vydání rozsudku o základu věci je na úvaze soudu. Předpokladem pro jeho vydání je, že (1) nárok je sporný co do důvodu i výše, (2) všechny otázky, které se týkají základu, jsou vypořádány a (3) podle skutkového stavu je přinejmenším pravděpodobné, že nárok existuje v nějaké výši. Základní rozsudek dělí řízení, pokud jde o věc samu, do dvou oddělených částí, a to na část rozhodování o základu nároku a na část rozhodování o výši nároku. Rozsudek o základu nároku vyvolává vnitroprocesní vázanost podle § 318 dZPO, nemá však materiálních účinků právní moci.⁴³

E. Schilken jako zvláštní druh mezitímni rozhodnutí řadí i rozhodnutí, jimiž se v opravném řízení vrací věc soudu nižšího stupně.⁴⁴

V Německu je umožněno také v průběhu řízení se domáhat vydání urcovacího rozsudku na základě mezitímni urcovací žaloby (*Zwischenfeststellungsklage*) podle § 256 odst. 2 dZPO v již zahájeném právním sporu, především o žalobě na plnění. Takovou žalobu může vznést jak žalobce prostřednictvím rozšíření žalobního návrhu, tak žalovaný prostřednictvím protižaloby, a to až do konce ústního jednání, na němž je vydán rozsudek o předmětu řízení. Předmětem této žaloby se mohou strany sporu domoci určení existence či neexistence právního vztahu, na němž je zcela či zčásti závislý předmět řízení. Tato žaloba má v praxi značný význam především v případech, v nichž může z právního vztahu vyvěrat vícero žalobních nároků; podle § 322 odst. 1 dZPO se totiž omezuje právní moc rozsudku na rozhodnutí o žalobou uplatněném nároku, takže právní moc rozhodnutí se nevztahuje na předběžné (prejudiciální) otázky. V případě podání urcovací žaloby se pak právní moc rozhodnutí bude vztahovat i na rozhodnutí o prejudiciální otázce, kterou účastníci učinili předmětem řízení.⁴⁵

E. Schilken zdůrazňuje, že předpokladem pro přípustnost mezitímni urcovacího návrhu je zahájení „normálního“ sporu v první nebo druhé instanci, jakož závislost rozhod-

41 SCHILKEN, 1992, op. cit., s. 320, marg. č. 560.

42 JAUERNIG HESS, 2011, op. cit., s. 238, marg. č. 9.

43 JAUERNIG, HESS, 2011, op. cit., s. 238 a násl., marg. č. 11.

44 SCHILKEN, 1992, op. cit., s. 323, marg. č. 565.

45 SCHILKEN, 1992, op. cit., s. 112, marg. č. 189. Obdobně JAUERNIG, HESS, 2011, op. cit., s. 148 a násl., marg. č. 24–25.

nutí procesu na sporném právním vztahu, který má být zjištěn. Vedle těchto zvláštních předpokladů přípustnosti není třeba na rozdíl od běžné určovací žaloby zkoumat ještě zvláštní zájem na určení, který se víceméně podává již ze závislosti věci samé na této otázce. Na žalobu se ve zbytku vztahují všeobecné předpisy o žalobě.⁴⁶ Mezitímní určovací žaloba ovšem není přípustná, pokud by měla sloužit jen ke zjištění skutkového stavu či k určení právních následků, není přípustná ani k řešení abstraktních právních otázek.⁴⁷ O mezitímní určovací žalobě se rozhoduje konečným rozsudkem, nejedná se tak o mezitímní rozsudek, ač by tak název žaloby mohl napovídat.⁴⁸

5 Rakouská právní úprava mezitímního rozsudku

Rakouská právní úprava se od německé koncepce mezitímního rozsudku odchyluje. Podle H. W. Faschinga mezitímní rozsudek nerozhoduje o samotném žalobním návrhu, nýbrž o sporném bodě, jehož objasnění je nezbytné před rozhodnutím o žalobním návrhu. Rakouský civilní řád soudní (dále jen „öZPO“) – věrný své zásadě, že se o čistě procesních otázkách rozhoduje usnesením – zná pouze mezitímní rozsudky. Těch existují v zásadě dva druhy⁴⁹ mající toliko společný jen název. Jedná se o mezitímní rozsudek o základu nároku (*Zwischenurteil* či *Grundurteil*), vydávaný v řízení, v němž je sporný jak základ nároku, tak i jeho výše (§ 393 odst. 1 öZPO), a o mezitímní rozsudek o mezitímním určovacím návrhu (*Zwischenfeststellungsurteil* či *Grundlagenurteil*), jímž se rozhoduje o existenci či neexistenci práva nebo právního vztahu (§ 393 odst. 2 öZPO). Podle Faschinga je nicméně pouze mezitímní rozsudek o základu nároku procesualistikou nazírán jako na mezitímní rozsudek, kdežto mezitímní určovací rozsudek je ve své podstatě určovacím rozsudkem s účinky konečného rozsudku, a to i tehdy, když je vydán před pravomocným skončením řízení.⁵⁰

Rozsudek o základu nároku je možný pouze tehdy, když je nárok co do základu a co do výše sporným a je možné o základu nároku rozhodnout. Tento mezitímní rozsudek proto lze vydat pouze u nároků na peněžité či jiné zastupitelné plnění. Úkolem tohoto druhu mezitímního rozsudku je brzy vyjasnit, zda uplatněný nárok vlastně existuje, a vyloučit uplatnění dalších námitek proti základu nároku v situaci, kdy se zkoumá již výše tohoto nároku. Mezitímní rozsudek o základu nároku se vydává pouze tehdy, když je zjištěn základ nároku; pokud tomu tak není, má soud rozhodnout rovnou konečným

46 SCHILKEN, 1992, op. cit., s. 112, marg. č. 190.

47 BLOMEYER, 1963, op. cit., s. 178 a násl..

48 REICHOLD, Klaus. § 256 Feststellungsklage. In: THOMAS; PUTZO, 2005, op. cit., s. 398, marg. č. 35.

49 Nutno upozornit, že toto neplatí od 1. 5. 2011; v podrobnostech viz níže.

50 FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s., s. 717 a násl., marg. č. 1426. ISBN 3-214-04697-7.

rozhodnutím. Mezitímní rozsudky o základu nároku proto musejí vždy žalobě zčásti nebo zcela vyhovět.⁵¹

Předmětem rozsudku o základu nároku není žalobní návrh samotný, nýbrž pouze existence žalobního návrhu. Tím není právo nebo právní vztah samotný a ani žádná pre-judiciální otázka, nýbrž pouze základ žalobcem uplatněného žalobního návrhu, a proto nemůže být základ nároku předmětem mezitímního určovacího návrhu ani předmětem určovací žaloby ani předmětem konečného rozsudku.⁵² Vzhledem k tomu, že mezitímní rozsudek o základu nároku není určovacím rozsudkem, vyvolává toliko vnitroprocesní účinky a nevyvolává účinky závaznosti a nezměnitelnosti ohledně vyřešeného právního sporu. Vzhledem k tomu bude nutné v nové žalobě mezi stranami zkoumat základ nároku nanovo.⁵³

Z hlediska napadnutelnosti je mezitímní rozsudek o základu nároku postaven naroveň konečnému rozsudku, lze tudíž vůči němu podat odvolání. Podaný opravný prostředek až do jeho vyřešení brání dalšímu projednání žaloby.⁵⁴

Druhým mezitímním rozsudkem je mezitímní určovací rozsudek podle § 393 odst. 2 öZPO, který je vydáván na základě mezitímního určovacího návrhu některé ze stran sporu (žalobce či žalovaného). Mezitímní určovací návrh je dispozičním úkonem některé ze stran, který není závazný na souhlasu druhé strany sporu, rozšiřuje předmět sporu, o němž musí být věcně rozhodnuto.⁵⁵ Mezitímním rozsudkem určovacím se rozhoduje o určení existence nebo neexistence práva či právního vztahu, které jsou předběžnými otázkami pro hlavní řízení.⁵⁶ Tím se předběžná otázka stane samostatným předmětem řízení, o němž je rozhodnuto ve výroku rozhodnutí.⁵⁷ Od vzájemného určovacího návrhu se mezitímní určovací návrh odlišuje tím, že se vždy musí vztahovat na prejudiciální otázku a je závislý na existenci hlavního sporu (akcesorita). Jinými slovy i po zpětvzetí či odmítnutí žaloby musí být o vzájemném určovacím návrhu rozhodnuto, kdežto o mezitímním určovacím návrhu nikoliv.⁵⁸

Mezitímní určovací návrh je přípustný za naplnění vícero podmínek. Za první musí být spor zahájený (*Streitanhängigkeit*), přičemž ústní jednání před soudem prvního stupně doposud neskončilo. Dále právo či právní vztah, který má být určen, je mezi stranami spor-

51 FASCHING, 1990, op. cit., s. 718, marg. č. 1427.

52 FASCHING, 1990, op. cit., s. 718, marg. č. 1428.

53 KODEK, Georg E., MAYR, Peter G. *Zivilprozessrecht*. 2. Auflage. Wien: Facultas.wuv, 2011, s. 283, marg. č. 761. ISBN 978-3-7089-0295-1.

54 KODEK, MAYR, 2011, op. cit., s. 284, marg. č. 763.

55 FASCHING, 1990, op. cit., s. 556, marg. č. 1076.

56 BALLON, 2009, op. cit., s. 207, marg. č. 283.

57 NEUMAYR, Matthias. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren 1*. 6. Auflage. Wien: LexisNexis, 2012, s. 73. ISBN 978-3-7007-5194-6.

58 FASCHING, 1990, op. cit., s. 556 a násl., marg. č. 1076.

ný a musí tvořit prejudiciální otázku pro rozhodnutí soudu, takže na prejudiciální otázce zčásti či zcela rozhodnutí závisí. Účinky zjištění musejí přesahovat konkrétní právní spor a v neposlední řadě musí být soud věcně příslušný k projednání mezitímního určovacího nároku, pro něhož nadto není předepsaný zvláštní způsob řízení. Při absenci jakékoliv podmínky je třeba mezitímní určovací návrh v Rakousku usnesením odmítnout.⁵⁹

Mezitímní určovací návrh lze v první řadě odmítnout usnesením, nejsou-li naplněny výše uvedené předpoklady pro jeho vydání. Dále lze o návrhu rozhodnout společně s žalobním návrhem, je-li již zralý k rozhodnutí, zejména je-li zamítnut mezitímní určovací návrh žalobce na určení prejudiciálního právního vztahu nebo je-li vyhověno mezitímnímu určovacímu návrhu žalovaného na určení neexistence prejudiciálního právního vztahu. Dále je možné rozhodnout o mezitímním určovacím návrhu mezitímním rozsudkem, ale jen za předpokladu, že o hlavní věci nemůže být ještě rozhodnuto.⁶⁰

Mezitímní určovací rozsudek je skutečným rozsudkem na určení. Jelikož je o mezitímním určovacím návrhu rozhodováno ve výroku rozhodnutí, nabývá na rozdíl od mezitímního rozsudku o základu nároku také materiální právní moci, čímž i mimo právní spor vyvolává účinky závaznosti a nezměnitelnosti rozhodnutí. Na rozdíl od mezitímního rozsudku o základu nároku nezpůsobuje podání opravného prostředku proti mezitímnímu určovacímu rozsudku automatickou překážku dalšího řízení o žalobním návrhu; přesto může soud řízení přerušit.⁶¹

Závěrem k rakouskému pojetí mezitímního rozsudku je možné uvést, že rakouský zákonodárce přijal s účinností od 1. 5. 2011 do öZPO nové ustanovení § 393a, upravující zvláštní mezitímní rozsudek, který může vydat soud z úřední povinnosti nebo na návrh strany o námitce promlčení, a to za předpokladu, že tato námitka není důvodná.⁶² Tím se má umožnit z procesních důvodů brzké vyjasnění možného promlčení.⁶³

Rakouskému pojetí mezitímního rozsudku přisvědčil i slovenský zákonodárce v rámci rekodifikace slovenského civilního procesu, když vedle rozsudku o základu věci nově zakotvil i mezitímní rozsudek určovací, který může soud vydat na návrh strany sporu.⁶⁴

59 KODEK, MAYR, 2011, op. cit., s. 193, marg. č. 393. Obdobně BALLON, 2009, op. cit., s. 208n, marg. č. 284, či FASCHING, 1990, op. cit., s. 557, marg. č. 1077–1082.

60 FASCHING, 1990, op. cit., s. 558n, marg. č. 1083–1084. Taktéž BALLON, 2009, op. cit., s. 209, marg. č. 285.

61 FASCHING, 1990, op. cit., s. 723, marg. č. 1437. Obdobně KODEK, MAYR, 2011, op. cit., s. 284, marg. č. 764.

62 *Wenn in einem Rechtsstreit der Einwand der Verjährung des geltend gemachten Anspruchs erhoben wird, kann das Gericht von Amts wegen oder auf Antrag über diesen Einwand gesondert mit Urteil entscheiden, soweit die Klage nicht aus diesem Grund abzuweisen ist. § 393 Abs. 3 erster und zweiter Satz sind sinngemäß anzuwenden (§ 393a öZPO).*

63 KODEK, MAYR, 2011, op. cit., s. 283, marg. č. 762.

64 Podle § 214 odst. 1 a 2 zákona č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok, „ak je to účelné, súd môže rozhodnúť najskôr len o základe alebo dôvode uplatneného procesného nároku medzitémnym rozsudkom. Súd môže na návrh strany medzitémnym rozsudkom rozhodnúť, či tu je, alebo nie je právo, od ktorého celkom alebo sčasti závisí rozhodnutie vo veci samej.“

6 Porovnání koncepcí mezitímního rozsudku

Ze srovnání právních úprav je v první řadě zřejmé, že ve všech srovnávaných zemích je mezitímní rozsudek upraven, byť v každé zemi v rozdílné míře. Zatímco u nás se mezitímní rozsudek uplatňuje pouze v souvislosti s rozhodováním o základu nároku, v Rakousku se mezitímním rozsudkem rozhoduje i o mezitímním určovacím nároku a od roku 2011 i o námitce promlčení. Významněji se pak od tuzemského, jakož i rakouského pojetí odlišuje německé pojetí mezitímního rozsudku. Německé pojetí mezitímních rozsudků se totiž vztahuje v zásadě na procesní otázky, které jsou u nás, jakož i v Rakousku ponechány pro usnesení; výjimkou z tohoto pojetí je pak rozhodnutí o základu nároku (*Grundurteil*). Mezitímní rozsudek je tak pojímán jako párová kategorie ke konečnému rozsudku, přičemž rozhodujícím kritériem je, zda se rozhoduje o jednotlivých procesních bodech (a to bez ukončení řízení v dané soudní instanci), nebo zdali dochází alespoň k částečnému ukončení řízení v dané instanci. Bez zajímavosti pak není ani ta skutečnost, že se v Německu pod mezitímní rozsudky neřadí rozhodnutí o mezitímním určovacím nároku.

Z hlediska vhodnosti právní úpravy se domnívám, že bychom měli mezitímní rozsudky ponechat výlučně pro rozhodování týkající se věci samé a řešení procesních otázek pod mezitímní rozsudky nepodřazovat. Takové řešení mi přijde z teoretického hlediska čistější, neboť rozsudky coby „vznešenější“ forma rozhodnutí mají sloužit k vypořádání se s věcí samou a podle toho jsou také pro ně nastaveny striktnější formální i obsahové náležitosti než pro usnesení, která se zaměřují zpravidla na otázky procesní. Tím nechci říci, že by německé pojetí nebylo v některých ohledech zajímavé. Jistě před rozhodnutím o věci samé je nutné se vypořádat také s čistě procesními otázkami, například s projednatelností žaloby či s naplněním podmínek řízení, ale může se tak činit formou usnesení. Zdali pak se má usnesení vypořádávat jen s dílčími otázkami či má souhrnně řešit vícero procesních otázek a zdali má být usnesení samostatně napadnutelné nebo až s rozhodnutím ve věci samé, je pak otázkou právně-technickou, přičemž je třeba nastavit fungování systému tak, aby byly dostatečně chráněná práva a povinnosti účastníků řízení a aby na druhou stranu tam, kde to není nezbytné, nebyly zbytečně umožněny obstrukční prostředky k brzdění řešení soudního sporu.

Jestliže obecné vymezení pojmu mezitímního rozsudku jednotlivé země rozdělují, pak je spojuje alespoň to, že ve všech třech srovnávaných zemích se mezi mezitímní rozsudky řadí rozsudek o základu nároku (*Grundurteil*) uplatňující se za situace, kdy je procesní nárok sporný co do základu, tak i co do výše. Stran otázky, zdali je možné rozsudkem o základu věci rozhodovat o předběžných otázkách, lze ze srovnání jednotlivých právních řádů dospět k jednoznačné odpovědi, že to v zásadě není možné; mezitímním rozsudkem o základu nároku se totiž rozhoduje toliko o tom, zdali je dán základ nároku, který je sporný jak co do základu, tak i co do jeho výše. V mezitímním rozsudku

je nezbytné se vypořádat se všemi relevantními námitkami týkajícími se základu nároku, a proto závěr české doktríny i judikatury ve srovnání se zahraniční procesualistikou v tomto ohledu obstojí.

Tento v celku striktní postoj nabourává původní představu o tom, že by bylo možné dosáhnout závaznosti nejen žalobního návrhu, nýbrž i předběžných otázek. Jelikož v České republice rozeznáváme jediný druh mezitímního rozsudku, můžeme uzavřít, že u nás není možné prostřednictvím mezitímního rozsudku dosáhnout závaznosti předběžných otázek.⁶⁵

7 Mezitímní rozsudek určovací jako řešení?

Uvedený závěr není příliš lichotivý, neboť jak jsem již uvedl, vede k tomu, že procesně neúspěšná strana může později zahájit samostatné řízení ohledně předběžné otázky, přičemž při úspěchu v takovém řízení by se nabízela obnova neúspěšného řízení. Česká judikatura se snaží řešit tento problém v souvislosti s žalobami na plnění a s žalobami na určení pochybně, kde je tento problém asi nejmarkantnější, prostřednictvím překážky *rei indicatae*, když ve své podstatě nesprávně rozšiřuje účinky právní moci i na soudní odůvodnění.⁶⁶ Judikatura nicméně pod vlivem praktických obtíží musela od překážky *rei indicatae* v některých případech ustoupit, zejména bylo-li třeba po žalobě na vyklizení pozemku dosáhnout ještě změny zápisu v katastru nemovitostí. V důsledku toho vznikl prazvláštní výsledek, kdy předběžná otázka řešená v soudním odůvodnění účastníky někdy zavazuje, jindy nikoliv.⁶⁷ Tento závěr se proto stal cílem oprávněné kritiky, která zdůrazňuje, že se tento vztah má správně řešit nikoliv prostřednictvím překážky *rei indicatae*, nýbrž pomocí podmínky naléhavého právního zájmu u určovacích žalob.⁶⁸

Bohumil Dvořák se domnívá, že hlavním důvodem, proč část teorie a soudní praxe opustila tradiční řešení vztahu rozhodnutí o žalobě na plnění k žalobě určovací a dovodila zvláštní překážku *rei indicatae* v následné žalobě na určení, byla absence mezitímního určovacího návrhu. Tím ovšem ve své podstatě přiznala účinky právní moci i důvodům rozhodnutí o žalobě na plnění (konkrétně úsudku soudu o prejudiciální otázce existence či neexistence práva nebo právního vztahu, ze kterého požadavek k plnění vychází), což je v rozporu se zásadou dispoziční a v rozporu s § 159a OSŘ.⁶⁹

⁶⁵ Připomínám, že opačný názor vyslovil Josef Macur (MACUR, Josef. § 80. In: HANDL; RUBEŠ, 1985, op. cit., s. 360), nicméně Bohumil Dvořák správně upozornil na nedostatek tohoto právního názoru (DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 108, marg. č. 200).

⁶⁶ Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99 (Rc 85/2003).

⁶⁷ Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012 (Rc 82/2014).

⁶⁸ DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 111, marg. č. 207. Taktéž IŠTVÁNEK, František. § 80 (Druhy žalob a návrhů). In: DAVID, 2009, op. cit., s. 370, marg. č. 9.

⁶⁹ DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 109, marg. č. 201–202.

Bohumil Dvořák tak naznačuje cestu, kterou by bylo možné do budoucna dosáhnout toho, aby se stalo rozhodnutí o předběžné otázce závazné. Touto cestou je opětovně přijetí úpravy mezitímni urcovacího návrhu, který se uplatňuje v zahraničních právních úpravách, konkrétně v úpravě rakouské, německé a od 1. 7. 2016 také v úpravě slovenské; ostatně až do konce 40. let minulého století, než byl přijat občanský soudní řád z r. 1950,⁷⁰ se uplatňoval i u nás. Podstatou mezitímni urcovacího návrhu je, že předběžná otázka pro posouzení věci samé se může na návrh některé ze stran stát (akcesorickým) předmětem řízení, díky čemuž se promítne její řešení ve výroku rozhodnutí, který jediný je pro účastníky řízení závazný,⁷¹ byť připomínám, že v judikatuře tento obecný závěr není zcela akceptován.⁷²

Mezitímni urcovací návrh představuje podle B. Dvořáka smysluplný ústupek Savigny-mu učení o právní moci důvodů rozhodnutí (*Elementarlehre*), neboť umožňuje, aby soud na návrh procesní strany rozhodl s účinky právní moci i o otázkách, jež mají ve vztahu k žalobnímu návrhu prejudiciální povahu. Neexistence úpravy mezitímni urcovacího návrhu se projevuje citelnou zákonnou mezerou v úpravě účinků právní moci. Neumožňuje totiž stranám v řízení o žalobě na plnění rozšířit účinky právní moci i na rozhodnutí o otázce existence či neexistence práva nebo právního vztahu, ze kterého požadavek na plnění vychází. Mezitímni urcovací návrh přitom nemůže být nahrazen pouhou obecnou úpravou pozitivní či negativní urcovací žaloby, neboť jejímu úspěchu vedle žaloby na plnění bude pravidelně bránit nedostatek naléhavého právního zájmu.⁷³

S tímto názorem se lze ztotožnit. Není koncepčně vhodné bez dalšího rozšiřovat právní moc nejen na řešení předmětu řízení, o němž se rozhoduje ve výroku rozhodnutí, i na odůvodnění či na jeho „nosné důvody.“ Středoevropská procesualistika dbající na důsledné dodržování dispoziční zásady toto pojetí nepřijímá, neboť zavazuje účastníky v otázkách, které dopředu nepředvídali. Rozšíření účinků právní moci i na soudní odůvodnění by nutně muselo být doplněno možností podat opravný prostředek jen do soudního odůvodnění, neboť i v naznačené koncepci by toliko nesprávné odůvodnění mohlo vést k dotčení zájmů účastníků řízení. Tím by se ovšem soudní řízení, jak správně naznačuje B. Dvořák, zbytečně protahovalo.⁷⁴ Přijetí mezitímni urcovacího přitom je vhodným prostředkem jak zabránit na jednu stranu tomu, aby řešení prejudiciální otázky účastníky řízení nikdy nemohlo zavazovat, a na druhou stranu tomu,

70 Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů.

71 K závaznosti jen výroku např. LAVICKÝ, Petr. § 159a (materiální stránka právní moci rozsudku). In: DAVID, 2009, op. cit., s. 721, marg. č. 3.

72 Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99 (Rc 85/2003), jakož i usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012 (Rc 82/2014).

73 DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 107, marg. č. 199.

74 DVOŘÁK, 2008, op. cit., s. 86n, marg. č. 156.

aby každé prejudiciální otázka účastníky řízení zavazovala. Podmínkou pro rozhodnutí o prejudiciální otázce ve výroku soudního rozhodnutí je totiž mimo jiné to, že předběžná otázka je zčásti či zcela určující pro rozhodnutí ve věci samé, soud řešící věc samu je jinak příslušný o předběžné otázce rozhodovat, pokud by se předběžná otázka stala samostatným předmětem řízení (jedná se tedy o soukromoprávní předběžnou otázku), a v neposlední řadě některá ze stran sporu podá mezitímní určovací návrh, čímž vyjádří jasný zájem, aby v řízení byla mezi účastníky určitá otázka definitivně vyřešena.

8 Závěrem

Uvedený příspěvek se snažil vypořádat s tím, jak se má řešení předběžné otázky v soudním řízení projevit do budoucna, zejména ve vztahu k závaznosti. O prejudiciálních otázkách se nerozhoduje ve výroku rozhodnutí, protože ten se vztahuje toliko na předmět řízení, nýbrž toliko v odůvodnění rozhodnutí. To však podle ustálené soudní praxe vede k tomu, že řešení předběžné otázky účastníky řízení nezavazuje. Sama judikatura však tento závěr prolomila ve vztahu žaloby na plnění a žaloby určovací, neboť dovedla, že vyřešení předběžné otázky v žalobě na plnění vyvolává překážku věci rozhodnuté ve vztahu k žalobě určovací. Tento závěr byl ovšem po právu shledán nesprávným. Jelikož zavazuje strany jen výrok rozhodnutí, je otázkou, zdali mohou strany dosáhnout alespoň toho, aby se o prejudiciální otázce ve výroku rozhodovalo. V této souvislosti se nabízí mezitímní rozsudek. U nás se ovšem mezitímním rozsudkem rozhoduje jen o základu věci, za něhož předběžná otázka nemůže být považována. Za dané situace lze proto dospět k závěru, že mezitímní rozsudek k závaznosti předběžné otázky sloužit nemůže. Současná právní úprava tak podle mého soudu v zásadě neumožňuje, aby se o předběžné otázce rozhodné pro věc samu rozhodovalo ve výroku rozhodnutí. Do budoucna se však nabízí, aby se české právní úprava inspirovala zahraniční a navrátila se k u nás až do konce 40. let uplatňovanému mezitímnímu návrhu určovacímu, kterým se strana může domoci toho, že o předběžné otázce bude rozhodováno ve výroku rozhodnutí, čímž se předběžná otázka stane pro účastníky řízení závaznou. Absenci mezitímního určovacího návrhu pak podle mého soudu nemůže plně sanovat ani existence určovací žaloby podle § 80 OSŘ, neboť ta vyžaduje existenci naléhavého právního zájmu, nadto i rozhodnutí o případném spojení řízení.